

# Status opracowań oraz tłumaczeń publikacji naukowych w świetle prawa autorskiego i standardów publikacyjnych

Justyna Ożegalska-Trybalska

*Katedra Prawa Własności Intelektualnej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków*

**Wprowadzenie.** Celem artykułu jest przedstawienie zasad dokonywania opracowań (w tym tłumaczeń) własnych i cudzych publikacji naukowych z punktu widzenia prawa autorskiego oraz standardów publikacyjnych.

**Materiał i metody.** Analiza dotyczy prawnego statusu opracowań jako tzw. utworów zależnych na podstawie przepisów prawa autorskiego, z zasygnalizowaniem praktyki regulowania praw zależnych w umowach oraz wytycznych publikacyjnych.

**Rezultaty i dyskusja.** Opracowania mają szczególny status w prawie autorskim. Z jednej strony, stanowią samodzielne utwory, do których prawa autorskie przysługują osobom, które je sporządziły. Z drugiej strony, mają charakter tzw. utworów zależnych, co oznacza, że możliwość ich eksploatacji jest uwarunkowana zgodą twórcy utworu pierwotnego w oparciu o konstrukcję tzw. praw zależnych. Przy okazji publikowania opracowań utworów naukowych innych autorów może się pojawić zarówno problem naruszenia praw autorskich – z uwagi na brak stosowanych podstaw do korzystania z opracowań – jak i zarzut zaliczania zmodyfikowanych wersji wcześniejszych publikacji do dorobku publikacyjnego autora opracowania, skutkujący zarzutem nierzetelnego duplikowania osiągnięć naukowych.

**Podsumowanie.** Warunkiem legalnego dokonywania i korzystania z opracowań cudzych i własnych utworów jest respektowanie przepisów dotyczących tej kategorii twórczości. W tym zakresie należy zwrócić uwagę na właściwe redagowanie postanowień dotyczących praw zależnych, z uwzględnieniem wcześniejszych dyspozycji prawami do utworu pierwotnego, na bazie którego powstało opracowanie.

Biuletyn PTO NOWOTWORY 2020; 5, 3: 154–156

**Słowa kluczowe:** tłumaczenia, opracowania publikacji naukowych, prawa autorskie do opracowań i tłumaczeń, autorskie prawa zależne

## Wprowadzenie

Specyfika działalności naukowo-badawczej w dziedzinie medycyny, zainteresowanie dostępem do przekładów aktualnych zagranicznych publikacji medycznych oraz rozpowszechnianiem własnych tekstów w różnych wersjach językowych, sprzyja sporządzaniu opracowań oraz tłumaczeń monografii i artykułów naukowych. Wpływa na to atrakcyjność naukowa i aplikacyjna publikacji, które zawierają zaktualizowane wyniki wcześniejszych badań. Ponadto publikacje medyczne mają uniwersalny i aplika-

cyjny charakter, umożliwiając prezentowanie tych samych prac naukowych w kraju i za granicą, w różnych wersjach językowych. Wiąże się z tym kilka istotnych zagadnień.

Po pierwsze, istotne jest ustalenie, czy opracowanie (tłumaczenie) cudzego utworu ma charakter niezależnej działalności twórczej i skutkuje nabyciem praw autorskich, oraz czy konieczna jest zgoda autora (podmiotu uprawnionego) utworu pierwotnego na dokonanie i korzystanie z opracowania. Po drugie, pojawia się pytanie, w jaki sposób należy regulować

### How to cite:

Ożegalska-Trybalska J. Status of derivative works of scientific publications under copyright law and publication standards. NOWOTWORY J Oncol 2020; 70: 118–120.

kwestie eksploatacji takich form twórczości. Po trzecie, z publikowaniem zmodyfikowanych wersji utworów naukowych wiąże się problem traktowania ich jako pozycji konkurencyjnych wydawniczo i duplikujących dorobek naukowy, a nawet stanowiących tzw. autoplagiat.

## **Materiał i metody**

Zgodnie ze standardem przyjętym w regulacjach międzynarodowych [1], prawo autorskie chroni nie tylko utwory oryginalne, ale także tzw. utwory zależne, do których zaliczane są opracowania utworów, w tym tłumaczenia. Wyraźne uregulowanie w tym zakresie przewiduje art. 2 ust. 1. Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 14 lutego 1994 r. [2], z którego wynika, że opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie i przeróbka, stanowi przedmiot prawa autorskiego, bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego. W rozumieniu tego przepisu opracowaniem jest rozpoznawalne przejęcie treści oraz często formy utworu pierwotnego [3], co następuje poprzez przejęcie elementów twórczych z utworu pierwotnego oraz dodanie elementów twórczych przez osobę, która sporządza opracowanie. Wkład twórczy może wynikać m.in. z dodania nowych opisów i komentarzy, wyboru (doboru) niektórych elementów i ich uszeregowania. Elementów twórczych nie stanowią zawarte w utworze wyniki badań, które jako takie nie podlegają ochronie prawnoprawnej. Z punktu widzenia prawa autorskiego istnieje swoboda ich przedrukowywania (np. jako wyników badań końcowych, mimo wcześniejszej publikacji badań wstępnych) w kolejnych publikacjach naukowych. Nie stanowi zatem opracowania samo tylko zaktualizowanie zawartych w utworze wyników badań. Opracowaniem nie są również zmiany redakcyjne, zmiana formy utworu pierwotnego, korekta czy skrócenie tekstu bez zmian merytorycznych. Ponadto opracowaniem nie jest utwór, który powstał w wyniku inspiracji cudzym utworem, w tym utwór poświęcony temu samemu problemowi medycznemu, opisujący podobne wyniki badań, oparty na podobnej metodologii itp.

Rodzajem opracowania są tłumaczenia cudzych utworów, w stosunku do których przyjmuje się, że osoba dokonująca nawet dosłownego tłumaczenia, posiada pewien zakres swobody i wnosi w tłumaczenie swój wkład twórczy. W praktyce tłumaczenia obcojęzycznych artykułów medycznych opatrzone są często dodatkowymi komentarzami, co stanowi w nich dodatkowy twórczy element i może skutkować współautorstwem takiego tłumaczonego tekstu.

## **Rezultaty i dyskusja**

W działalności naukowej i praktyce wydawniczej status prawny opracowań (tłumaczeń) własnych i cudzych utworów naukowych może prowadzić do pewnych nieporozumień, sporów o naruszenie praw autorskich czy zarzutów nierzetelnego powielania rezultatów działalności naukowej. Wynikają one ze skomplikowanej konstrukcji tzw. praw zależnych związanych z tą kategorią twórczości.

Z jednej strony, sporządzenie opracowania (tłumaczenia) zarówno cudzego, jak i własnego utworu prowadzi do powstania utworu, do którego przysługują twórcy (twórcom) autorskie prawa osobiste i prawa majątkowe. Z prawnego punktu widzenia nowa wersja wcześniejszej publikacji naukowej (w tym wersja językowa) stanowi odrębny, samodzielny utwór. Inna kwalifikacja w tym zakresie może jednak wynikać ze standardów oceny dorobku naukowego, zgodnie z którymi opracowania (tłumaczenia) jako pozbawione nowego wkładu naukowego, jedyne duplikują dorobek naukowy, a ich wykazywanie jest uznawane za podstawę zarzutu nierzetelności naukowej, a niekiedy kwalifikowane jako autoplagiat [4].

Z drugiej strony, opracowanie ma status tzw. utworu zależnego z uwagi na związek z utworem pierwotnym. Wyraża się on w konieczności uzyskania zgody twórcy utworu pierwotnego na korzystanie i rozporządzanie opracowaniem (ale nie na samo dokonanie opracowania/tłumaczenia). Należy również respektować autorskie prawa osobiste, w tym wymienić na egzemplarzach opracowania nazwisko twórcy i tytuł utworu pierwotnego (art. 2 ust. 2 i 5 pr. aut). Szczególne zasady eksploatacji opracowań (tłumaczeń) jako utworów zależnych są konsekwencją przysługiwania twórcy utworu nie tylko praw osobistych i majątkowych, ale tzw. autorskich praw zależnych. Gwarantują one autorowi nabycie praw do utworu pierwotnego oraz kontrolę nad stworzonymi na jego bazie utworami wtórnymi. Oznacza to konieczność posiadania zgody twórcy utworu pierwotnego nie na samo stworzenie opracowania, ale na korzystanie z niego i rozporządzanie prawami autorskimi do opracowania. Zgoda na korzystanie z praw zależnych do utworu pierwotnego może wynikać z postanowienia umownego lub zgody uprawnionego. W praktyce umownego regulowania praw autorskich do publikacji naukowych często popełnianym błędem jest założenie, że uregulowanie w umowie korzystania z autorskich praw majątkowych do utworu pierwotnego (umowie przenoszącej prawa czy umowie licencyjnej) oznacza swobodę w zakresie dokonywania jego modyfikacji, opracowań, tłumaczeń. W tym zakresie zastosowanie ma art. 46 pr. aut, z którego wynika, że nawet jeśli na podstawie umowy następuje przeniesienie całości autorskich praw majątkowych do utworu, o ile umowa nie stanowi inaczej, twórca zachowuje wyłączne prawo zezwalania na wykonywanie zależnego prawa autorskiego do utworu. Skutkiem podpisania umowy, na podstawie której twórca przenosi autorskie prawa zależne na inny podmiot (lub oświadczenia o możliwości wykonywania praw zależnych przez inny podmiot), jest „wyzbycie” się możliwości tworzenia w oparciu o taki utwór pierwotny opracowań (tłumaczeń) i jednoczesne umożliwienie nabywcy praw zależnych (np. wydawcy) tworzenia utworów zależnych i ich eksploatacji.

## **Podsumowanie**

W celu uniknięcia potencjalnych problemów z utworami naukowymi stanowiącymi opracowania (tłumaczenia) innych utworów, dla autorów publikacji naukowych oraz podmiotów,

które publikują, udostępniają czy rozpowszechniają zmodyfikowane lub przetłumaczone prace naukowe, pomocne mogą być następujące wnioski.

1. Aby legalnie korzystać z opracowania (tłumaczenia) własnego lub cudzego, nie wystarczy mieć prawa autorskie majątkowe do utworu pierwotnego (lub licencję na korzystanie z tych praw). W odniesieniu do cudzego utworu opracowywanego lub tłumaczonego, niezbędne jest posiadanie zgody na wykonywanie praw zależnych od autora utworu pierwotnego lub podmiotu, który nimi dysponuje (dotyczy to także sytuacji, w której wydawca zleca tłumaczenie tekstów naukowych swoim tłumaczom). W przypadku sporządzania opracowań własnych utworów należy respektować postanowienia wcześniejszych umów dotyczących dyspozycji prawami zależnymi do utworu pierwotnego, tzn. upewnić się, czy prawa zależne do utworu pierwotnego nie zostały przy okazji dyspozycji utworem pierwotnym przeniesione na inny podmiot (np. wydawnictwo) lub nie została już wcześniej udzielona zgoda na ich wykonywanie.  
Sporządzenie opracowania wymaga poszanowania autorskich praw osobistych poprzez umieszczenie na opracowaniu nazwiska i tytułu utworu, na podstawie którego ono powstało, obok nazwiska autora (autorów) opracowania. Korzystanie i rozporządzanie opracowaniem bez spełnienia wskazanych warunków nie ma wpływu na powstanie praw autorskich do opracowania, ale może skutkować zarzutem naruszenia praw do utworu pierwotnego, w tym zakazania korzystania i żądania odszkodowania [5].
2. W zakresie regulowania praw zależnych w umowach wydawniczych może się pojawić konflikt interesów: twórcy utworu naukowego, w którego interesie jest zachowanie prawa do sporządzania jego opracowań oraz wydawnictwa, które może być zainteresowane zabezpieczeniem swoich praw i nabyciem praw zależnych w celu wyeliminowania potencjalnie konkurencyjnej publikacji w postaci zmodyfikowanej wersji (tłumaczenia) takiego utworu w innym czasopiśmie naukowym (przez innego wydawcę).
3. Kwalifikacja opracowań (tłumaczeń) utworów naukowych jako samodzielnych utworów w rozumieniu prawa autor-

skiego jest niezależna od istniejących ograniczeń w zakresie publikacji i wykazywania w dorobku naukowym takich utworów. Wynikają one z zasad przyjmowania tekstów do publikacji stosowanych przez wydawnictwa, jak również kodeksów etyki, które odnoszą się do standardów twórczości naukowej, a są oparte na kryterium „oryginalności dzieła”, wartości naukowej czy konkurencyjności publikowanych treści [6]. W tym zakresie obowiązują publikacyjne standardy etyczne, zgodnie z którymi ponowne publikowanie tej samej pracy (lub istotnych jej części) powinno zostać zaakceptowane przez wydawnictwo i uwzględnić odwołanie do pierwszej publikacji pracy, a opracowania powiązane ze sobą treściowo w istotnych częściach i w istotnym zakresie powinny być traktowane w dorobku autora jako jedna pozycja [7].

**Conflict of interest:** none declared

**Justyna Ożegalska-Trybalska**

Uniwersytet Jagielloński

Katedra Prawa Własności Intelektualnej

ul. Józefa 19

31-056 Kraków

e-mail: j.ozegalska-trybalska@uj.edu.pl

Received and accepted: 21 May 2020

## Piśmiennictwo

1. Dz. U. z 2019 r. poz. 1231.
2. Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r., przejrzana w Berlinie dnia 13 listopada 1908 r. i w Rzymie dnia 2 czerwca 1928 r. (ratyfikowana zgodnie z ustawą z dnia 5 marca 1934 r.), Dz.U. 1935 nr 84 poz. 515.
3. Traple E. W: Barta J, Markiewicz R. ed. Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz. Wolters Kluwer, Warszawa 2010: 49.
4. Stanisławska-Kloc S. Plagiat contra autoplgiat. W: Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi. Wolters Kluwer, Warszawa 2013: 1111–1114.
5. Wyrok SN z 28.11.2006 r., IVCSK 203/06, LEX nr 39175.
6. Zob. np. Zasady etyki wydawniczej, Medycyna Praktyczna. [https://www.mp.pl/onas/etyka\\_wydawnicza/205515,zasady-etyki-wydawniczej](https://www.mp.pl/onas/etyka_wydawnicza/205515,zasady-etyki-wydawniczej).
7. Kodeks etyki pracownika naukowego opracowany przez Komisję do spraw etyki w nauce (uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne Polskiej Akademii Nauk w 2016 r.). <https://instytucja.pan.pl/index.php/kodeks-etyki-pracownika-naukowego> (02.02.2020).